

i det berømte Forlig var, at Arbejdsgiverne forpligtede sig til at optage en Forhandling med Fagforeningerne om Indførelse af Bedriftsraad. Denne Forhandling gik saa sin Gang, og i Efteraaret 1920 fremsatte Fagforeningerne et positivt udarbejdet Forslag om Bedriftsraad; men Arbejdsgiverne stillede sig ikke velvilligt, og Forhandlingen løb ud i Sandet.

Det viste sig altsaa, at det, som i Grunden var det ønskelige, at Oprettelse af Bedriftsraad kunde gennemføres ad den faglige Forhandlings Vej, ikke lod sig virkeliggøre. Derfor blev Ønsket om at tage Sagen op og søge den gennemført ad Lovgivningsvejen stærkere og stærkere. I de 4 Aar under Ministeriet Neergaard var der selvfølgelig ingen Mulighed for at naa frem ad saadanne Baner. Det var helt andre Interesser og Formaal, der optog den daværende Regering. Da den socialdemokratiske Regering var dannet, blev det fra alle Sider følt som det eneste naturlige, at vi knyttede Traaden, hvor den var bristet i 1919—20, idet vi dog beklager, at disse 4 Aar for saa vidt er gaaet til Spilde. Det havde været ønskeligt, om vi havde faaet taget fat paa denne Sag, vi vilde da have staaet bedre nu. Paa den anden Side har disse 4—5 Aar sikkert medvirket til, at der indenfor selve Arbejderklassen har rejst sig en stadig voksende Stemning og et stadig stærkere Ønske om at faa begyndt.

Der klæber ved vort nuværende liberalistisk-kapitalistiske Samfund efter Socialdemokratiets Opfattelse to Grundfejl. Den ene er den, at Produktion og Omsætning, hele Samfundøkonomien, er fuldkommen planløs. Det nuværende liberalistisk-kapitalistiske Samfund hviler paa det, man kalder den frie Konkurrence, paa den private Ejendomsret til Produktionsmidlerne og det private Initiativ. Dette har medført en fuldkommen Planløshed, som man ganske vist i vore Dage fra Kapitalindehavernes Side har søgt at modarbejde gennem Ring- og Trustdannelser til lige Skade for Arbejderne, Forbrugerne og det hele Samfund. Der kan naas til større Planmæssighed gennem den kapitalistiske Koncentration, men ikke paa en Maade, der sikrer Forbrugerne, Arbejderne og Samfundet som Helhed Fordelen derved. Tværtimod. Man siger, at uden det private Initiativ, uden den private Ejendomsret til Produktionsmidlerne, uden den frie Konkurrence vilde alle Sind slappes og sløves, der vilde ingen Fremdrift blive, man vilde tage det, der er Drivkraften i ethvert Menneskes og ethvert Samfunds Udfoldelse, Egoismen, bort. Det

er ikke nogen særlig kristelig Betragtning, og jeg tror heller ikke, det er nogen særlig nationaløkonomisk Betragtning. Hvis det var rigtigt, at Egoismen, det private Initiativ, den private Ejendomsret til Produktionsmidlerne, for ikke at tale om den frie Konkurrence, der, som sagt, er blevet søgt afskaffet og delvis er afskaffet gennem Trustdannelser, var det nødvendige Grundlag for Energiudfoldelse, vilde det betyde en uhyre Fordømmelse af det nuværende Samfund; thi for det store Flertals Vedkommende findes det slet ikke. Det store Flertal af Borgerne er jo udelukket fra Ejendomsretten til Produktionsmidlerne og har ikke et derpaa hvilende personligt eller privat Initiativ. Altsaa, det bestaaende Samfund udnytter ikke den Egoisme, som man siger maa være Grundlaget for Samfundet, det udnytter i hvert Fald denne Egoisme overmaade slet, eftersom det store Flertal er udelukket fra at faa Kræfterne udviklet paa Grundlag af denne Egoisme.

Det er den ene Fejl ved det bestaaende Samfund, siger jeg, at Produktionen er planløs. Hvis vi fik en planmæssig Ordning af Produktion og Omsætning, af Indførsel og Udførsel, hvis alle Mennesker blev produktivt beskæftiget, fysisk, aandeligt, begge Dele paa een Gang, ja, saa føler jeg mig forvisset om, at da var Betalingsbalancespørgsmaalet, Valutaspørgsmaalet løst med det samme. Gaar vi ned ad Gaden og træffer 10 Mennesker, saa er maaske ikke eet af dem virkelig produktivt beskæftiget. Ikke at vedkommende ikke kan have meget travlt, men travl Geskæftighed er ikke det samme som samfundsnyttigt Arbejde. I det nuværende Samfund foregaar der et Spild af Tid og Kræfter ved unyttig Geskæftighed, ved de utallige Mellemlid, ved den Hær af Agenter, ved det Arbejde med Reklamering o. s. v., som følger og maa følge i den saakaldte frie Konkurrences Spor. Kom alle Medlemmer af Samfundet i virkelig samfundsnyttig Beskæftigelse, ja, saa er det klart, at ikke blot 8 Timers Arbejdsdagen vilde være tilstrækkelig, men det vilde betyde en endnu kortere Arbejdsdag. Det er klart, at saa blev Samfundet saa velstaaende, at Valutaspørgsmaalet, Betalingsbalancespørgsmaalet var løst med det samme. Men en saadan gennemgaaende Socialisering, der bringer Orden og Planmæssighed i Samfundsproduktion og Omsætning, i Indførsel og Udførsel, magter den nuværende socialdemokratiske Regering ikke at gennemføre, dertil er vore Kræfter for svage, vort Flertal for lille og usikkert. Der vil komme en Tid, lidt før eller lidt